

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajin
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

SKUPLJAJMO NARODNO BLAGO
IZ ISTRE! ONO NAJRJEČITLJIVE
GOVORI, DA JE ONO ZEMLJA
NAŠA, DA JE ONO KRV NAŠA!

JEDNA TUŽNA OBLJETNICA

VLADIMIR GORTAN
17. X. 1929 — 17. X. 1939

Dvije emigracije

Ima, uglavnom, dvije emigracije. One su različite po svome postanku, one su različite po svome ishodu. Mada je sudbina gotovo svih emigracija istovjetna, ipak se ove dvije emigracije, po svome krajnjem okončanju, dijele. Jednoj je, tragičnim udesom, sudjeno, da izumre na tuđem tlu, dok je drugoj, božjom milosti, namijenjeno vraćanje u domovinu sa pobjedničkim poklicima.

Ima, uglavnom, dvije emigracije. Emigracija koja nastaje uslijed pobune narodnih masa i za jednu novu vjeru pravde i pravice, ta emigracija, koja bježi sa svojim grijehovima sa rodne zemlje, osuđena je da umre pred tim hodom historije. Zbog toga je ona u tuđini statička. Emigracija koja nastaje zbog zavojevanja velikog moćnog i tiranskog naroda nad malim narodom, ta emigracija, koja bježi sa svojom vjerom sa rodne zemlje da bi okupila sve narodne snage, vraća se uvijek sa pobjedom pravde i pravice. Zbog toga je ona u tuđini dinamička.

Kao za vrijeme svjetskoga rata

U Engleskoj se osniva nova čehoslovačka vlada. Pretsjednik će biti Dr. Beneš. Za obrazovanje te vlade čine se velike pripreme ne samo u Engleskoj, nego i u Francuskoj i u mnogim drugim državama.

Bivši poslanik Čehoslovačke u Parizu, Osuski, održao je u radio govor, u kome je najavio, da je Francuska priznala Čehoslovačku kao nezavisnu državu, koja će imati svoju vojsku, koja će se boriti rame uz rame sa Francuzima i Englezima. — Ta vojska bit će organizirana po čehoslovačkim zakonima, a oficiri bit će joj Česi i Slovaci. Vojnici položiti će zakletvu na čehoslovačku državu, a vojska bit će za svoje čine odgovorna čehoslovačkoj vladi.

Isto je tako u Francuskoj obrazovana i nova poljska vlada, kojoj je Engleska odobrila zajam od 5 mil. funti. Taj će zajam biti upotrebljen za finansiranje poljske vojske u Francuskoj. Jednako će se u istu svrhu upotrebiti i 600 milijuna francuskih franaka koju je svotu francuska vlada odobrila kao zajam Poljskoj. Dosadašnji britanski ambasador u Varšavi Kennard otputovat će za tjedan dana u Pariz, gdje će biti akreditiran kod nove poljske provizorne vlade.

29 milijuna Slavena u Reichu

Kako javljaju iz Berlina, diobom Poljske pripasti će Njemačkoj područje od 185 hiljada četvornih kilometara, dok Sovjetska Rusija dobiva 204.000 četv. km. Područje što će biti pripojeno Njemačkoj ima 19—20 milijuna stanovnika, dok se broj stanovnika, koji će pripasti Sovjetskoj Rusiji cijeni na 15—16 milijuna. Nova Njemačka imati će prema tome 105 milijuna stanovnika. Prije početka rata s Poljskom imala je Njemačka 86 milijuna stanovnika, od toga 11 milijuna t. j. 12 posto Slavena, i to 9 milijuna Čeha, 1 i po milijuna Poljaka, i pola milijuna Slovenaca i Slovaka. Prikličenjem Poljske dobiva Njemačka zajedno s Danzigom 1 i po milijun Nijemaca i 18 milijuna Poljaka. Njemačka je tako postala država sa 29 milijuna Slavena, t. j. 28,6 posto od ukupnog broja stanovnika. U ovaj broj dakako nije uračunata Slovačka.

Izmenjava narodnih manjšin

Hitler je u svojem govoru od 6 oktobra omenil tudi naloge, ki so po zrušitvi Poljske države nastale za nemško interesno sfero. Kot zadnje točko je navedel problem nemških manjšin in tako le očitel rešitev tega problema:

»Najvažnejša naloga je nova ureditev narodnostnih prilik ali preselitev narodnih manjšin, ki naj ustvari boljše razmejitve kakor dosedanje. V tem pogledu pa ne gre samo za problem, ki bi bil omejen na to ozemlje (mislim je ozemlje, ki je tesno združeno s poljskim vprašanjem), temveč za nalogo, ki gre daleč preko njega. Ves vzhod in jugovzhod Evrope je deloma poin raztresenih nemških otokov. Prav v teh narodnostnih otokih pa moramo iskati vzrok in razlog za stalne mednarodne zapletljaje.»

S tem je Hitler tudi za vzhod in jugovzhod Evrope sprožil rešitev vprašanja nemških manjšin na način, ki ga je že prej uveljavil nasproti Italiji glede Nemcev v Južnem Tirolu.

Nemčija pa se ni ustavila samo pri samem predlogu, temveč ga je začela takoj tudi izvajati. Da, naglica, s katero se vrši izmenjava, naravnost preseneča. Medtem ko je za ureditev vprašanja Južnih Tirolovcv predviden rok dveh let in je doslej, ako ne upoštevamo manjšega števila izseljencev, vsa akcija v Južnem Tirolu omejena na dekret italijanske vlade, ki urejuje izgubo italijanskega državljanstva, je bil Nemcem v Estonki, Letonski in Litvi stavljen izredno kratek rok (v gotovih primerih celo samo 48 ur), v katerem se morajo odločiti ali za izselitev v Nemčijo ali za odpoved svojih narodnostnih pravic, in so že 8. oktobra, torej dva dni po Hitlerjevem govoru, prvi transporti Nemcev iz Letonske odšli v Nemčijo.

V Južnem Tirolu gre za okroglo 200.000 Nemcev, v vseh treh baltičkih državah pa za nekaj preko 100.000, namreč za kakih 60.000 Nemcev v Letonski, za 30 do 40.000 v Litvi in za 18.000 v Estonki.

Kakor je Nemčija v primeru Južnega Tirola z izselitvijo Nemcev iz tega ozemlja hotela dati Italiji najboljši dokaz, da nima in ne bo nikdar več imela aspiracij na to ozemlje, tako se je tudi sedaj nasproti Rusiji odrekla svojim težnjam proti vzhodu in jugovzhodu. Tako je oficijozna »Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz« izrečno poudarila: »Dejstvo, da se je Nemčija odločila, da nemške izseljence odpokliče iz baltičkih držav, dokazuje, da je Nemčija daleč od tega, da bi izkoristila nemške izseljence za kake imperialistične cilje, ali da bi hotela z njihovo pomočjo ustvarjati povode za intervencijo. Obenem

je to tudi dokaz, da Nemčija nima nikakih hegemonističnih ciljev.»

Odpoklic nemških izseljencev je pač do kaz, da je nacistična Nemčija docela opustila svoje prvotne namene in da je bistveno izpremenila svojo politiko glede vzhodne in jugovzhodne Evrope.

Ta odpoklic pa obenem tudi priča, da je nastal v Nemčiji popoln preobrat v ideologiji o narodnosti. Nacistična Nemčija je namreč v zadnjih letih propagirala nauk o »volkstum« in še bolj konkretno o »deutschtum«. Po tem nauku tvorijo vsi Nemci, kjerkoli na svetu bivajo, veliko enotlo, za katero se mora zavzemati nemška vlada. To teorijo o »volkstum« so izdelali v potankosti in so jo tudi praktično z vsemi sredstvi izvajali, ne samo z literaturo, temveč tudi z dejansko pomočjo in z diplomatskim posredovanjem. Sedaj je očitno nastal preobrat, ki gre za tem, da se ti deli »deutschtuma«, ki bivajo zunaj okvira nemške države, zopet vrnejo v njeno območje, toda le prebivalci sami brez ozemlja, kjer sedaj bivajo in kamor so se v teku zadnjih stoletij naselili kot nemški pionirji.

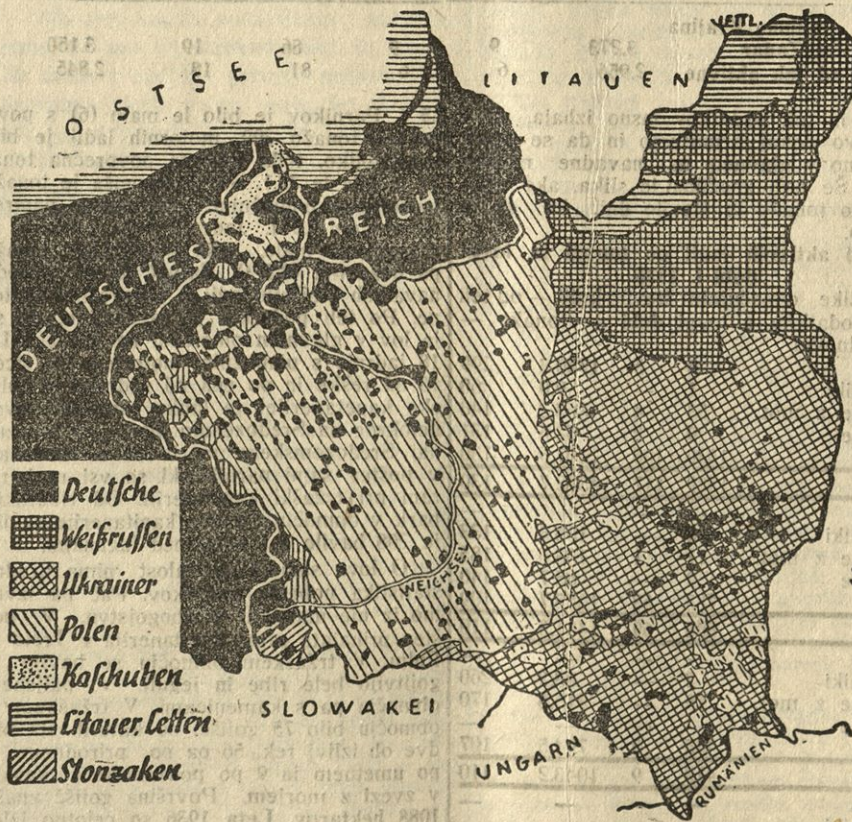
Ni naš namen, da bi v našem listu razglavljali o vzrokih in razlogih, ki so dovedli Nemčijo do globoke izpremembe svoje zunanje politike in svoje ideologije. Pač pa hočemo na kratko vsaj orisati načrte, ki jih ima Nemčija s temi izseljenci, in nove probleme, ki se s tem porajajo.

Nemčija hiti predvsem s povratkom onih nemških izseljencev, ki so vojaški obvezniki. Njoj je veliko na tem, da zapuste ti baltičke države, preden bi tja vkorakale ruske čete.

Nov problem pa se je sprožil sam po sebi z naseljevanjem teh vračajočih se Nemcev. Kakor vse kaže, jih nameravajo naseliti predvsem ali celo izključno na češkem in poljskem ozemlju, tako da bi s tem ojačili tamošnji nemški živelj. Ker pa gre za itak močno obljudeno ozemlje, pripravljajo tudi že izseljevanje češkega, odnosno poljskega prebivalstva ter se baje že vrše pogajanja z Rusijo, da bi one te izgnance sprejela.

Nemški načrti so spričo tega dokaj jasni, manj jasno pa je, kaj mislijo o tem prizadevanju. Tudi je velika verjetnost, da bodo izpremembe, ki se tako proti volji prizadetih izvajajo, v poznejšem času prav take, ako ne še bolj nevarne točke za mednarodno življenje v Evropi.

Za enkrat je Nemčija začela izvajati svoj program v vzhodni Evropi, kdaj bo pričela s podobno akcijo tudi na jugovzhodu, kakor je napovedala, ni še znano.

Dva njemačka karta prikazuje narodnostne prilike u Poljskoj po njemačkim podacima i proceni. Lijevo u donjem uglu je tumač. Crno su Nijemci, onda redom prema dole Bjelorusi, Ukrajinci, Poljaci, Kašubi (do obala istočnog mora), Litvanci i Letonci, Storzaken (Sleska). Iz ove karte bi se mogle nazrijevati granice poljskog protektorata prema planovima Adolfa Hitlera, a isto tako se vide i problemi seobe manjina.

PROLOM OBLAKA U TRSTU

Trst. — U nedjelju popodne bio je u Trstu prolom oblaka. U mnoge podrumске просторије, a i u ulične lokale prodrla je voda, pa su bili pozvani u pomoć vatrogasci.

Labin. — U Svetoj Nedilji kod Labina zapalila se staja Augustina Detoni. Stala je izgorijela do temelja, a u njoj oko 40 kvintali sijena. Dva vola, dvije krave i magarac na vrijeme su spašeni. Šteta iznosi oko 50.000 lira.

Alandski otoki

kot manjšinski problem

Alandsko otočje, ki obsega kakih 300 većjih in manjših otokov in ki loči Botniški zaliv od Baltičkega morja, je postalo v zadnjem času izredno važno zaradi svoje lege in ni skoro dneva, da ne bi časopisi prinašali novih vesti z ozirom na to otočje, ki se ob njem križajo interesi ne samo neposrednih mejašev Finske in Švedske, tem več tudi Nemčije in Rusije. Manj znano pa je, da je problem Alandskega otočja tudi manjšinski problem in to stran hočemo v naslednjem obrazložiti.

Alandsko otočje ni baš gosto naseljeno in niti ne more biti, saj ne nudi zato posebnih gospodarskih pogojev. Celotno prebivalstvo je okoli 30.000 duš. Po veliki večini (okoli 90%) je švedske narodnosti in jezika. Alandsko otočje je bilo sestaven del Švedske celih šeststo let prav do leta 1809, ko je pripadlo Rusiji. Alandski otoki so postali mednarodni problem za časa kimske vojne, ko se je francosko brodogradništvo izkrcalo v Bomarsundu. V mirovnem dogovoru ki je zaključil to vojno, se je namreč Rusija obvezala, da ne bi nikdar utrdila Alandskih otokov ali jih uporabljala za pomorsko bazo. Jasno je, da je morala taka omejitev suverenosti biti velesili, kakršna je bila Rusija, neprijetna. Zato se je Rusija skušala otresti te obveznosti o priliki razdružiti Švedsko od Norveške leta 1905. Toda ta poizk je ostal brez uspeha in šele med svetovno vojno, ko je stala Rusija na strani Anglije in Francije, je lahko utrdila te otoke proti Nemčiji.

Ko si je Finska s pomočjo nemških čet leta 1918 priborila samostojnost, je vključila v svoje ozemlje tudi Alandske otoke in sporazumno z Nemčijo in Švedsko podrla ruske utrdbe.

Nastal pa je spor zaradi Alandskih otokov med Finsko in Švedsko. Švedska je utemeljevala svoje aspiracije na te otoke z dejstvom, da je prebivalstvo po večini švedske narodnosti in da so ti otoki bili pred rusko okupacijo švedska posest. Finska pa je smatrala Alandske otoke geološko in politično za sestavni del finskega ozemlja.

Finska je že leta 1920 iz lastne inicijative dala Alandskim otokom dokaj široko upravno avtonomijo z lastnim deželskim zborom (Landstingom).

S tem pa nikakor ni bil spor med Finsko in Švedsko zaključen. Švedska je iznesla spor pred Društvo narodov. Dasi ni bila Švedska član sveta Društva narodov in Finska sploh ni bila niti včlanjena, je Društvo narodov vzelo, spor v pretres. Po razsodbi od 24 junija 1921 je Finska obdržala suverenost nad Alandskimi otoki, a se je morala obvezati, da bo dala prebivalstvu nova jamstva in da ne bo otokov utrdila. Predvsem je zajamčila prebivalstvu rabo švedskega jezika v šoli in ohranitev posestnega stanja domačega prebivalstva. Švedski jezik se je proglašil za uradni jezik, guverner mora uživati zaupanje domačega prebivalstva. Prebivalci Alandskih otokov so tudi prosti vsake vojaške obveznosti. Da bi se zadržal pritok Fincev iz ostalega ozemlja, je bilo določeno, da si pridobijo priseljeni Finci politične pravice šele po preteku petih let od dneva priselitve.

Istega leta je bila sklenjena tudi pogodba o nevtralizaciji in nevtrljivosti Alandskih otokov pod jamstvom Anglije, Danske, Finske, Francije, Italije, Letonske, Nemčije, Poljske in Švedske.

V zadnjih letih pa je vprašanje Alandskih otokov postalo zopet aktualno. Z nastopom nacizma v Nemčiji in z odnevom tega gibanja ob Baltičkem morju, posebno še na Finskem, in s pojavom nevarnosti spopada med Nemčijo in Rusijo, sta se Finska in Švedska sporazumeli, da je za ohranitev nevtralnosti Alandskih otokov potrebna njihova utrditev. Proti tem nameram pa so nastopili sami prebivalci Alandskih otokov. Bali so se, da bi se tako sami zapleli v oborožen konflikt in da bi morali služiti vojske. Finski so očitali, da nastopa pod tujim pritiskom, Švedski pa, da je izdala interese svojih alandskih rojakov. Končno so se morali Alandci udati, pristali so na utrjevanje otokov in na uvedbo obvezne vojaške službe, pod pogojem, da dobijo častnike, ki govore švedski.

Ze januarja meseca letošnjega leta sta se Finska in Švedska dogovorili glede utrjevalnih načrtov, na te načrte sta pristali pozneje še Norveška in Danska. Zadeva je prišla pred Društvo narodov, kjer je naletela na odpor Rusije. Svet Društva narodov je spričo nepremagljivih divergenc priznal svojo nekompetenčnost. Finska in Švedska sta v toku nadaljnjih dogodkov začela praktično izvajati svoje načrte. Uprav to utrjevanje Alandskih otokov je bil povod, ako ne razlog, da je Rusija po zlomu Poljske zahtevala od Estonske prepustitev otokov Oesel in Dagö, in da bo verjetno zahtevala od Finske razne otoke v Finskem zalivu in bržkone tudi utrditev Alandskih otokov, takrat seveda pod ruskim nadzorstvom in z ruskim sodelovanjem.

MALE VIJESTI

Ruske vojničke vlasti već su počele prebacivati svoje zrakoplovne snage u Estonsku pa je na uzletištu u Balčikiju sada već oko 500 sovjetskih ratnih aeroplana.

Prema vijestima iz Revala ruska vojska će preći estonsku granicu i zaposjesti položaje, koje su dogovorile ugovorom. Estonske vlasti ispražnjuju škole, neke hotele i bolnice za smještaj ruske vojske.

Mnoge hiljade turista, koje je rat zatekao u Americi, neće morati da se vrata u evropske zemlje po isteku vizuma. Oni mogu da se zadrže u Americi do svršetka rata.

Poljsko zlato u vrijednosti od 200 milijuna zloti odvezao je engleski brod »Eucene« i pohranio ga u Aleksandriji u Egiptu.

Češka nacionalna himna, koja je prije bila zabranjena u Protektoratu, ponovno se čuje sa praške radio stanice i u vrijeme, kada čak i njemačka štampa javlja o hapšenju velikog broja Čeha.

Poljska je doživjela četiri diobe: 1773, 1793, 1795 i evo četvrti put ove godine.

Talijanska ratna mornarica bit će ovih dana opet povećana za jednu jedinicu. Dne 28. o. mj. bit će u Genovi u more puštena nova krstarica »Impero« od 35.000 tona.

Izdaci u svjetskom ratu samo na ratne potrebe iznosili su dnevno: 1914 god. 2 milijarde 250 milijuna, 1915 god. 4 milijarde 125 milijuna, 1916 god. 6 milijardi, 1917 god. 10 milijardi 500 milijuna i 1918 god. 13 milijardi 500 milijuna dinara dnevno.

142 bataljuna fašističke milicije ulaze u sastav talijanske redovite vojske.

Milicija u Buzetu, Pazinu i drugim istarskim gradovima razoružana je. Iz Trsta su došli kamioni, koji su bez prethodne obavijesti jednostavno pobrali tamošnjoj miliciji sve oružje i odvezli ga.

Novine javljaju da se njemačko-talijanska granica na Bremenu utvrđuje i zagrađuje bodljikavom žicom.

ZAHVALA

Gospodin dr. Ivan Prudan, apelacioni sudija u Novom Sadu, poslao je Istarskom akademskom klubu u svrhu pripomoći svotu od 50 dinara. Istarski akademski klub se ovim putem najtoplije zahvaljuje.

Uspjeh Ljube Šegvića

Trst. — Ljubo Šegvić, poznati pjevač iz Splita koji ima prekrasan bas na stupio je na poziv Dopolavora kemičara i otpjevao nekoliko opernih arija na koncertu. S njim je nastupio i tenor Cerovac. Kritika se je o Šegvićevu uspijehu vrlo povoljno izjavila.

Svadje u obitelji pred sudom

Pula. — Na tribunalu održala se je rasprava protiv Ivanu Stokoviću pok. Antuna iz Barbana od 24 godine. On se je radi nekih sitnica svadjao sa svojom majkom, pa joj je bacio u glavu neki predmet, zatim ju je udarao štapom i konačno uvukao za kosu, te joj je nanio ozljede tako, da se morala liječiti osam dana. Sud ga je za ovaj nečovječni postupak prema majci osudio na 6 mjeseci i 20 dana zatvora.

Druge rasprava bila je također radi ozljede, ali ovdje se radilo o ženi, koja je tukla muža. Rasprava se vodila protiv Fumi Mišan rođ. Rojnić iz Bokordići. Muž se s njom svadjao, jer bi se znala opiti. Kad ju je jednom radi toga korio, ona je navalila na njega i ugrizla ga za gornju usnicu. Radi te povrede sud ju je osudio na 4 mjeseci i 15 dana zatvora.

Isto na tribunalu izrečena je osuda Tomi Rosa iz Vrsara, koji je zlostavljao svoju ženu. Osudjen je na godinu dana i 9 mjeseci zatvora.

Odvezeni u bolnicu

Motovunski Novaki. — Mate Bertoša (sada Bertozzi) kome su 32 godine, pao je s bicikla tako nespretno, da je razlupao svu glavu. Odvezen je u tršćansku bolnicu, gdje je konstatirano da je njegovo stanje veoma opasno.

Gologorica. — U tršćansku je bolnicu otpremljen 37-godišnji Ante Ilić, kojemu je u tučnjavi razbijena glava ciglom. I njegova je rana dosta teške naravi.

Upisi u pazinski konvikt

Pazin. — Započelo se s upisima u naš nekadašnji dječji konvikt, koji sada nosi ime »Fabio Filzi«. Bit će primljeno oko 100 pitomaca iz Julijske Krajinice a i iz drugih krajeva Italije. Za konvikt, koji je lijepo i moderno uređen, pravi se velika reklama.

RIBARSKE LADJE

V JULISKI KRAJINI IN ZADRU

Za presojanje ribarstva ne zadostuje za posamezne kapitanerije pa hoćemo napraviti pregled zaposlenih ribičev, temveč je treba podrobneje poznati tudi število razpoložljivih ladij, njihovo vrsto in tonaže ter območje, v katerem lahko ribarijo. Zato podamo v naslednjem najprej pregled ladij, ki so bila registrirana na dan štetja.

Ribarske ladje zabeležene 10. maja 1937.

Kapitanerija	vкупно	jadrnice z				barke
		parniki	motorniki	motorjem	jadrnice	
Trst	265	9	—	1	1	254
Tržič	115	—	—	1	—	114
Piran	89	—	1	2	—	86
Rovinj	168	—	—	15	—	153
Gradež	294	—	—	2	—	292
Koper	134	—	—	5	—	129
Izola	161	—	2	23	7	129
Poreč	66	—	—	—	—	66
Sesljan	20	—	—	—	—	20
Grljan	—	—	—	—	—	—
Milje	90	—	—	1	—	89
Portoroze	2	—	—	—	—	2
Savudrija	13	—	—	—	—	13
Tarski zaliv	8	—	—	—	—	8
Novi grad	71	—	—	2	2	67
Umag	132	—	—	—	—	132
Vrsar	93	—	1	2	—	90
vkupno Trst	1.721	9	4	54	10	1.644
od teh aktivne	1.589	6	1	53	9	1.520
Pula	191	—	—	2	—	189
Mali Lošinj	69	—	2	3	2	62
Brgod	64	—	—	—	—	64
Nerezine	51	—	—	—	—	51
Veliki Lošinj	73	—	1	3	7	62
Fazana	111	—	—	—	—	111
Brioni	—	—	—	—	—	—
Veruda	67	—	—	1	—	66
Medulin	138	—	—	3	—	135
Budava	—	—	—	—	—	—
Krnica	—	—	—	—	—	—
Koromačna	—	—	—	—	—	—
Unije	49	—	—	—	—	49
Susak	142	—	—	—	—	142
Ilovik	—	—	—	—	—	—
vkupno Pula	955	—	3	12	9	931
od teh aktivne	806	—	3	11	9	783
Reka	44	—	—	18	—	26
Cres	145	—	—	—	—	145
Sv. Marina	9	—	—	—	—	9
Labinska luka	30	—	—	—	—	30
Plomin	19	—	—	—	—	19
Mošćenice	—	—	—	—	—	—
Lovran	79	—	1	—	—	78
Opatica	50	—	1	—	—	49
Volosko	—	—	—	—	—	—
Osor	55	—	—	—	—	—
Beli	30	—	—	—	—	30
Porozina	—	—	—	—	—	—
Martinšćica	38	—	—	—	—	38
vkupno Reka	499	—	2	18	—	479
od teh aktivne	473	—	2	16	—	455
Zadar	27	—	—	2	—	25
Lastovo	71	—	—	—	—	71
Sušec	—	—	—	—	—	—
Pelagruž	—	—	—	—	—	—
vkupno Zadar	98	—	—	2	—	96
od teh aktivne	88	—	—	1	—	87
Julijska Krajina	3.273	9	9	86	19	3.150
in Zadar	2.956	6	6	81	18	2.845

Že iz teh podatkov jasno izhaja, da je 2.5 t. Parnikov je bilo le malo (6) s povprečno tonažo 290, motornih ladij je bilo prav toliko, toda njihova povprečna tonaža je bila le 33.1. Še skromnejša je tonaža jadrnice s pomožnim motorjem, namreč povprečno 9.2 t. Jadrnic brez motorja je razmeroma malo, njih povprečna tonaža pa neznatna (8.2 t). Največ je bilo seveda navadnih ribičskih ladij s povprečno 1.2 tone. Po teh podatkih je razumljivo, da se je lov v glavnem omejeval na obrežja. Le 18 jadrnic s pomožnim motorjem (in sicer 16 od reške in po ena od zadrške in puljske kapitanerije) je lahko raztegnilo svoj delokrog na Sredozemno morje, za lov zunaj Sredozemskega morja pa so prihajali v poštev sami parniki, ki so vsi registrirani pri tržaški kapitaneriji. Od ribarskih bark v območju tržaške kapitanerije se jih je 208 bavilo z lovom med lagunami.

O lovu samem na žalost nima uradna statistika nobenih podatkov. Pač pa izveemo iz nje marsikaj o ribogojstvu. V poštev prihajata samo kapitanerija v Trstu in Pulju. V tržaškem območju se bavijo z gojitvijo bele ribe in jegulj, v puljskem območju pa s kamenicami. V tržaškem je območju bilo 75 gojišč, od katerih sta bili dve ob izlivi rek. 56 pa po prirodnem, 7 po umetnem in 9 po podzemskem kanalu v zvezi z morjem. Površina gojišč znaša 1088 hektarov. Leta 1936 so celotno izločili 12,844.000 mladičev bele ribe in 932.000 jegulj. Gojišča so bila po večjem delu (59) v rokah poklicnih ribičev. Zaposlene so bile pri vodstvu 24 osebe. Od članov družine so sodelovale 93 osebe. Poleg tega je bilo stalno nameščenih 49 ribičev, priložnostno pa 45.

V puljskem območju sta bili dve gojišči kamenic (ostrig) in sicer ena v morju in druga v neki dragi. Površje obeh je okroglo 100 ha. L. 1936 so razobesili 2,100.000 kamenic. Celotno je tu zaposlenih 7 oseb. Ako bodo napovedane monografije o ribarstvu prinesle še druge pomembnejše podatke, se bomo tudi v našem listu na ta problem zopet vrnili. — L. Č.

Število ladij je razmeroma veliko (2956), toda tonaža je dokaj skromna (7235.7 ton). Povprečna tonaža ladje je tedaj okroglo

DROBIŽ

— Ročinj. — Aretiran je bil Hilarij Perkon, ker je ukradel delavcu Alojzu Cebaju uro in zlato verižico.

— Gorica. — Dne 24. septembra je umrl goriški podprefekt dr. Ivan Carnevali.

— Gorica. — 30-letnemu trgovcu Karlu Coticu iz Komna so tatovi odnesli 10 kg slanina, 1 mortadela, nekaj testenin, vse konzerve in 300 lir drobiža.

— Gorica. — Policijske oblasti so pri preiskavi v uradu 29-letnega Marija Hauserja iz Trsta našle nad 4 stotov raznovrstnih jestvin. Ker je kopičenje blaga prepovedano po zakonu z dne 3. sept. t. l., bo Hauser prišel pred sodišče.

— Gorica. — 22 trgovcev je bilo pred časom naznanjenih, da so prodajali po višjih cenah, kakor je predpisano. Ker pa so sedaj ugotovili, da je cene sadju in zelenjavi težko določiti zaradi vednih sprememb, so bili vsi oproščeni. Kaznovanih pa je bilo 10 trgovcev s kaznimi od 200 do 500 lir zaradi povišanja cen surovemu maslu, slanini itd.

— Gorica. — Fašistična organizacija je razposlala na tisoče tablic vsem trgovcem, ki jih morajo obesiti v svojih lokalih. Na njih je sledeči napis: »Tukaj se ne delajo diskusije in predvidevanja visoke politike in visoke strategije. Delajmo!«

— Gorica. — Alojz Vižin iz Renč in Andrej Cej iz Gorice sta javila policiji, da so jima neznanci ukradli kolesa.

Rijeka. — Ovdje je umro liječnik dr. Leo Lenac iz Grošča poznati borac za talijanstvo Rijeke.

— Trst. — Jesensko enakonočje je prineslo veliko spremembo vremena. Pojavila se je tudi ostra burja, ki je znižala temperaturo na 9 stopinj. Zaradi tega je že marsikdo segel po sukni. Burja brije z brzino 75 km na uro in je povzročila celo vrsto manjših nesreč. Zaradi tega je bilo na trgu zelo malo rib.

— Trst. — 19-letni Vladimir Mahnič, pekarski pomočnik iz Dekanov, je padel, ko je šel čez vaški trg in si zlomil nogo.

— Trst. — 20-letnemu B. Rudešu iz Opčin so ukradli kolo vredno 450 lir.

Izpred goriškega sodišča

Gorica, oktobra 1939. — Sodisce je izreklo sledečo obsodbo: 34-letna Rafaela Albrechtova je bila kaznovana na 2 meseca in 10 dni zapora ter na plačilo stroškov, ker je ranila brata in trpinčila starše; Stanislav Cingerle, star 26 let, Josip Cingerle star 22 let in Henrik Ušaj star 20 let, vsi iz Vitovelj, so dobili po 6 mesecev zapora in 4840 lir den. kazni, ker su kuhali žganje; Albert Bizjak, star 37 let in Anton Bizjak star 65 let, sta dobila vsak po 350 lir den. kazni in plačati morata sodnijske stroške, ker so jima dobili nekaj pritihotapljenega tobaka. Oproščen je bil 75-letni Anton Rijavec, ker so ga spoznali za slaboumnega in nedgovornega za tajno kuhanje žganja. Zaradi pomanjkajanja dokazov je bil oproščen. Nikolaj Bizjal, star 26 let iz Grahovega. Obtožen je bil, ker je naznanil Lovrenca, Rudolfa Leonharda in Ladislava Kemperla da so ga ranili, kar pa ni bilo res.

KAZNOVANE MLEKARICE

Trst, oktobra 1939. — Zaradi prodaje slabega mleka so bile naznanjene sledeče mlekarice: Angela Ivančić iz Sv. M. Magdalene Spodnje, Jospina Kraj iz Gabrovice (Zgonik), Angela Peios iz Kopra, Roza Maršič iz Boršta, Marija Guštin iz Vel. Repna, Marija vd Purič iz Vel. Repna Antonija Švab iz Šmarje, Amalija Bolc iz Zagreba (Zgonik), Viktorija Bekar iz Dan, Marija Furlan iz Opčin, Ivana Mihelčić iz Dan, Marija Taučar iz Vel. Repnega, Pavla Gerjan iz Vel. Repnega in Pavla Gombač iz Lonjerja.

Stara granata ga je ranila

Gorica, sept. 1939. — Ko je 18-letni Anton Širok iz Stare gore kopal na njivi, je zadel s krampom ob staro granato manjšega kalibra, ki je bila zarita globoko v zemlji. Granata je eksplodirala in ga ranila po vsem telesu. Zdravniki upajo, da bo ozdravel v 30 dneh, če ne nastopijo komplikacije.

Tragična smrt služkinja

Črni vrh, oktobra 1939. — Dne 21. septembra se je v hiši Jakoba Rupnika z Novega sveta pripetila smrtna nesreča, ki je zahtevala življenje služkinje Marije Bogataj. Ko je stopila na senik po seno, se ji je nenadoma zlomila stopnjica na lestvi in Bogatajeva je padla na tla ter udarila z glavo ob oster kamen. Zaradi počene lobanje je po nekaj urah izdihnila.

PREGLED VANJSKE POLITIKE

VELIKI HITLEROV GOVOR

koji je sva svjetska javnost očekivala s velikom znatiželjom nije unio mnogo jasnoće u mutnu situaciju u Evropi. Dok s jedne strane štampa naklonjena politici osovine Rim-Berlin tvrdi da on daje bazu za mirovne pregovore, koje se može odmah započeti, demokratska engleska, francuska i američka štampa tvrde, da se na toj bazi o miru ne može pregovarati, jer da njegovi zahtjevi predstavljaju pokušaj diktiranja mira, kod kojeg da si Njemačka i Sovjetska Rusija pridržavaju slobodne ruke u istočnoj, srednjoj i jugoistočnoj Evropi. Konačni odgovor na Hitlerove prijedloge nije još došao ni iz Engleske ni iz Francuske. Lloyd George je istina odmah izjavio, da bi bilo potrebno započeti odmah pregovore s Njemačkom, no njegovo mišljenje, iako je cijenjeno, nije mjerodavno. Čeka se što će reći Chamberlain.

S druge strane Italija kao mirovni posrednik trsi se da što prije dodje do pregovora. Grof Ciano je već prilikom svog posjeta u Berlinu 1 listopada, predložio jedan strogo povjerljivi plan, što ga je izradio Mussolini. Ovaj plan predviđao je, između ostaloga, nezavisnu poljsku državu s nešto manjim opsegom, nego što je bila stara Poljska. Tu bi poljsku državu garantiralo pet velikih evropskih sila: Italija, Francuska, Engleska, Njemačka i Rusija. U tu bi se svrhu sastala jedna konferencija, koja bi tom prilikom pretresala i sva ostala otvorena pitanja, kao na pr. pitanje kolonija, razoružanja, novog privrednog uređenja i t. d.

Kažu da je von Ribbentrop taj plan u cijelosti odbio, pa su zaista neke nove kratko nakon toga donijele vijest, u kojoj su demantirale, da bi Mussolini upoće posredovao. Činjenica je ipak, da je Hitler podvukao u svom govoru živu želju da se započne pregovarati o miru, jer da on naprama Francuskoj i Engle-

skoj nema nikakvih zahtjeva, a da Italija i nadalje živo radi na tom da se sadašnje nesnosno stanje u Evropi likvidira.

Zahaćanje Sovjetske Rusije u sasvim evropske političke probleme, čini se da je mnoge državne uznemirilo. Nju se držalo po strani već niz godina, pa je se nije pozvalo čak ni na lanjsku konferenciju u München, kad se radilo o opstanku njezinog saveznika Čehoslovačke. Sada se je međutim pojavila na poprištu i povela u rješavanju pojedinih problema u istočnoj, jugoistočnoj i srednjoj Evropi glavnu riječ.

Svakako je Rusija svojim zahtovom u Poljsku — ma kako to možda paradoksalno zvučilo — mnogo učinila za evropski mir. Kad Rusija ne bi bila intervenirala i okupirala Poljsku sve do mađarske i rumunjske granice, rat bi još trajao. Njemačka bi vojska bila potiskivala poljsku, koja bi se bila povlačila prema rumunjskoj granici. Ogromne bi se poljske snage bile povukle u Rumunjsku, sigurno je da se ne bi bile dale razoružati, nego bi i s rumunjskog teritorija nastavile ratovanjem. Njemačka bi ih vojska, naravno, progonila i na rumunjskom teritoriju, čime bi i Rumunjska, sve nehotice, bila uvučena u rat. Njemačka bi doprla do Crnoga mora. Što bi se sve dalje iz toga bilo izleglo Bog bi sam znao. Prodorom u Poljsku, Rusija je zadržala duboko u Evropu. Pritiskom na male pogranične sjeverne države ona je došla opet na Baltik, a na jugu je ugovorom s Turskom, koja će sada morati zatvoriti Dardanele, osigurala svoja petrolejska polja u Baku-u. A osim toga hoće ona da se i inače čuje i uvažava i na drugim poljima njezine riječ. Sve je to navelo odgovorne faktore da požure s likvidacijom svih sporova, pa svi žele što prije da se sklopi mir. Kakav će to mir biti i čija će ga koža platiti, vidjet će se u najskorije vrijeme.

Normaliziranje odnosa na granicama jugoistočne Evrope

Zagreb. — Strani listovi javljaju, da je među Jugoslavijom, Mađarskom i Rumunjskom sklopljen sporazum o demobilizaciji njihovih snaga na granici. Listovi naglašuju, da se sve države na jugoistoku Evrope trude da se što prije vrate u normalno stanje. Ne može biti ni govora o tome, da bi Italija, Mađarska, Jugoslavija i druge balkanske države izdavale uzalud

milijune za držanje vojske pod oružjem na granicama samo zato, jer se neke druge države nalaze u ratnom stanju. Italija, Mađarska i Jugoslavija su se u tom smislu dogovorile. Posebno će se između Jugoslavije i Mađarske stvoriti takav odnošaj, da budu mogle poslati kućama svoje obveznike.

NEJASNOST NA BALTIKU

Diplomatski urednik »Reutera« izjavljuje, da bez obzira na određene odredbe rusko-njemačkog ugovora o prijateljstvu do sada nijesu učinjeni nikakvi zajednički rusko-njemački napori za obustavljanje ratnog stanja. Situacija između Njemačke i Rusije je nešto nejasna. Nedavni događaji u oblasti Baltičkog mora teško se daju razumjeti.

Iznenadju žurba s kojom se svi Nijemci evakuiraju iz triju baltičkih država, te izaziva mnoge pretpostavke. Mnogi od tih Nijemaca imućni su trgovci i privrednici, kojih su predci naseljeni u oblasti Baltičkog mora vjekovima, a njima je dano samo 48 sati, da se isele u Njemačku. Isto tako pozivanje finskog delegata u Moskvu može imati zanimljive posljedice.

IDEOLOŠKI STAV FAŠIZMA

Italija ostaje antikomunistička

Odgovarajući na prigovore Vatikanskog lista »Osservatore Romano«, da nacional-socializam i fašizam danas više ne predstavljaju branu protiv komunizma u Evropi kao dosad, talijanski ministar Farinacci piše u svom listu »Regime Fascista«:

»Mi smo kazali, ponavljamo i potvrđujemo, da smo bili antikomunisti, to jesmo i bit ćemo i nadalje, premda potpuno odobravamo vještiti potez njemačke diplomacije, da drži daleko od sebe jednu državu od 170 milijuna, i da je okrene protiv svojih neprijatelja.«

MANJINSKI PROBLEMI

PRESELJENJE NJEMAČKIH MANJINA

Berlin. — Neutralni posmatrači u Berlinu pokušali su dobiti potanje informacije o Hitlerovom prijedlogu, da se njemačko manjinsko pitanje u drugim državama urédi na sličan način kako je bilo uređeno u Južnom Tirolu, t. j. da se Nijemci presele iz drugih država u Njemačku. Mišljena je tu u prvom redu Jugoslavija, gdje se nalazi najbrojnija njemačka manjina, zatim Mađarska i Rumunjska. Do toga prijedloga došao je navodno Hitler u savezu sporazuma s Rusijom. Taj sporazum naime predviđa, da će se iz Rusije iseliti 250.000 Nijemaca. Isto će se tako iz onog teritorija Poljske, koji je pripao Rusiji iseliti svi Poljaci u Poljsku. Tih ima oko 2 milijuna. Naprotiv će Ukrajinci koji su ostali u njemačkim granicama biti preseljeni u rusku Ukrajinu.

Medjutim na mjerodavnom mjestu u Berlinu nije o svim tim nacrtima nika-ko moguće dobiti potanjih informacija. Pogotovo se pak ne može saznati, hoće li se to preseljenje, ako bi do njega došlo, izvršiti bez teritorijalnih koncesija na drugoj strani.

PRESELJENJE NJEMAČKIH MANJINA IZ BALTICKIH DRŽAVA

Njemačka je pozvala sve svoje državljane, koji žive u baltičkim državama, da se odmah vrata u Njemačku. Taj korak njemačke vlade smatraju početkom izmjenjen narodnih manjina u smislu Hitlerovog govora.

Prvi sporazum o izmjeni manjina sklopljen je između Njemačke i Letonije. Letonska vlada je pozvala sve Letonce, koji žive u Njemačkoj da se vrata kućama. Njemačka vlada je već poslala iz Königsberga u letonske luke nekoliko parobroda, da prevezu Nijemce i njihovu imovinu u domovinu.

Slovenska društva na Koroškem

Kakor smo že poročali, je Slovenska prosvetna zveza v Celovcu dobila letošnje poletje od državnega komisarija za društva dovoljenje, da smejo vsa pri njej včlanjena društva nadaljevati svoje kulturno delo med slovenskim ljudstvom. Pač pa je bila za to dovoljena določena upravna taksa v višini 1.000 mark, s čimer bi bile krite tudi takse pri zvezi včlanjenih društev. Poleti pa so tudi posamezna društva začela dobivati posebne plačilne naloge, ki so po večini znašali 5 mark za društvo.

Kakor sedaj izhaja iz poziva Slov. prosvetne zveze v zadnjem »Koroškem Slovincu«, je dunajski društveni komisar odredil, da se slovenskim kulturnim društvom pomotoma predpisani prispevek črta. Iz omenjenega poziva tudi izhaja, da so morala slovenska društva vložiti nova pravila, ki bodo predvidoma odobrena že tekom oktobra, nakar se bodo lahko vršili društveni občni zbori.

Briga za odgoj slovenske djece u Koroškoj

Obzirom na činjenicu da je prošle godine u Koroškoj ukinuta nastava na slovenskom jeziku u svim školama i da uslijed toga oko 15.000 slovenske djece ne može više da uči svoj materinji jezik u školi, »Koroški Slovenec«, organ koroških Slovenaca, poziva roditelje da oni sami po mogućnosti nadoknade rad učitelja i da kod kuće svoju djecu poučavaju pisanjem i čitanjem na slovenskom jeziku.

»Svako jačikovanje u pogledu osnovne škole suviše je. Računati treba sa faktičnim položajem u kome se nalazimo. Ono što škola neće da da našoj djeci treba nadoknaditi odgojem u porodici. Djeca treba da se upoznaju sa prošlošću porodice, svog doma i svoje zemlje. Svako slovensko selo ima svoju vlastitu historiju, u kojoj pričaju narodne pjesme i narodni običaji, zatim historija posljednjih godina, organizacije i njihovi domovi; sve ove ustanove najbolji su dokaz o razvitku mladog slovenskog naroda.«

Zahtjevi Ukrajinaca u Rumunjskoj

Na poziv rumunjske vlade vodstvo rumunjskih Ukrajinaca sastavilo je memorandum, koji sadrži 20 točaka. Ukrajinci među ostalim traže, da se u području kulturne politike odmah uvede ukrajinski jezik kao obvezatni predmet u svim osnovnim školama u Bukovini i Besarabiji u svima općinama, gdje je ukrajinska većina, zatim da se dozvoli ponovno izlaženje ukrajinskih listova.

Što se tiče političkog dijela ukrajinskog minimalnog programa, Ukrajinci traže, da se bar četiri Ukrajinca imenuju u vrhovno vijeće nacionalne fronte, da pretsjednici općina u ukrajinskim mjestima budu Ukrajinci, da se u Černovicima imenuje ukrajinski pomoćnik pretsjednika općine, da Ukrajinci, koji su svršili sveučilišta, budu postavljeni u državnim i općinskim službama i da ukrajinski činovnici i učitelji, koji su prije premješteni, budu vraćeni na svoja mjesta u ukrajinskim mjestima i općinama. Rumunjska vlada prihvatila je ovaj minimalni program na svojoj juče-rašnjoj sjednici.

Zahtjev njemačke manjine u Bratislavi

Prilikom zasjedanja bratislavskog gradskog poglavarstva, stavili su predstavnici njemačke narodne manjine prijedlog, da se iz saveza prijestolnice isključe članovi židovske i češke narodnosti. Vladin komesar grada Bratislave dr. Kovač u odgovoru na taj prijedlog naglasio je, da grad Bratislava u tim stvarima treba da postupi prema smjernicama, koje je odredila slovačka vlada i da donosi samo one odluke, koje odgovaraju intencijama slovačke vlade i interesima slovačke prijestolnice.

IZ UPRAVE

Gospodin Buljevac Mate iz Beograda dostavio nam je iznos od Din. 80.— na ime preplate za: Lorencina Josipa — Din 40.— (plaćeno do 1. XI. 1939) i Čuk Franju — Din 40.— (plaćeno do 31. XII. 1939). Zahvaljujemo!

BISKUP DR. JURAJ DOBRILA

U SVIJETLU TALIJANSKOGA HISTORIČARA

U ostavštini istarskog talijanskog političara i historičara Carla De Franceschi nacijeno su brojne bilješke o našoj borbi. De Fr. bio je ogorčeni protivnik našega naroda. S toga stanovišta valja promatrati i njegovo pisanje i ne uzimati sve pod gotov groš.

U jednom svom pismu, datiranom 23 prosinca 1883 u Pazinu pozabavio se našim velikim preporoditeljem biskupom Dr. Jurjem Dobrilom. Mora da ga je smatrao opasnim i žestokim protivnikom, jer iz njegovog opisa izbija iz svakog rečka neprikrivena mržnja. De Franceschi piše: »Već na prvom saborskom sastanku podnijeli su biskupi prijedlog, da se saborski zaključci publiciraju osim u talijanskom još i na hrvatskom i slovenskom jeziku. Medjutim je saborska većina to odbila i donijela zaključak da se saborski izvještaji štampaju samo talijanski. Na drugom saborskom zasjedanju porečko-puljski biskup Juraj Dobrila potpomognut od župnika iz Mošćenica ponovio je svoj zahtjev, zaprijetivši da će se protivnici istarskih Hrvata ljuto kajati, zbog svojih sadašnjih nasilja, kada ti Hrvati, koji sada spavaju, budu udarcima probudjeni. Kad se je zastupnik Parisini tome usprotivio i upustio se s njime u polemiku biskup se tako žestoko na njega oborio da je morao ušutjeti, ne usudjujući se uzvraćati mu tolikom žestinom.

Tom je prilikom taj biskup prvi put javno iznio pitanje hrvatskoga naroda u Istri, dok su prije toga pojedini njegovi župnici kroz više godina tiho i u tajnosti pripremali teren, među klerom, činovništvom i seljaštvom.

Ja sam ga upoznao — priča De Franceschi — godine 1859 u Baderni, kamo je bio došao da dijeli svetu potvrdu. Nalazio sam se u posjetima kod svoje sestre Adele, koja je tamo bila udata za Božu Stifanića, nećaka župnika Martina Talića, u čijoj su kući i stanovali sa svojom obitelji. Kod objeda bilo mi je dodijeljeno mjesto uz biskupa Dobrila, kome je s druge strane sjedio kapitularni dekan Dominik Žilić iz okolice Motovuna, a do njega biskupov tajnik Ive Kleva iz Barbana.

Čim smo sjeli upravio je biskup župniku nekoliko riječi hrvatskim jezikom, a župnik mu je odgovorio talijanski. Na to će biskup: »Zar se vi, gospodine župniče, stidite govoriti svojim materinim jezikom?« — »Ne, presvijetli, — odgovori župnik Talić — ali nalazeći se u društvu učenih ljudi, govorim jezikom, koji se među učenicima ljudima govori.« Nakon toga se razvila između mene i biskupa oštra polemika, za koje se je biskup sav zažario od ljutine. Na svu sreću biskup se je svladao i ušutio, jer bi inače bio objed pokvaren tim incidentom.

Iza toga opisuje De Franceschi biskupa Dobrila i kaže o njemu ovo:

Biskup Dobrila rodio se u Ježenju, malom selu tinjanske općine, nedaleko Pazina, od siromašne seljačke obitelji. Djetinjstvo je proveo na paši. Budući da je pokazivao veliku darovitost, poslao ga otac u pučku školu u Tinjan, gdje mu je išla mnogo na ruku obitelj Depiera. Poslije je pošao u gimnaziju otaca franjevača u Pazinu, gdje je imao besplatan stan i hranu. Jednoga dana pošao je sa 2 druga na kupanje na potok Fojbu. Jedan od drugova, ne znajući plivati, upao

je u neki duboki jaz i utopio se prije nego što su mu drugovi mogli priskočiti u pomoć. Politička vlast, kojoj je bio na čelu kotarski predstojnik Alojz Kern bivši njemački oficir, okrivio je zbog smrti dječake Dobrila i njegovog druga i osudio ih na izvjestan broj šiba u dvorištu pazinskog kaštela. Te se je kazne Dobrila uvijek s gromom sjećao, pa ju je spominjao čak i na saboru, tvrdeći da je uzrokom tog šibanja bilo Kernovo nepoznavanje hrvatskog jezika, zbog čega da nije mogao saslušati opravdanje okrivljenih dječaka. Tom su nečovječnom kaznom bili ogorčeni i franjevci pa su poslali Dobrila u Karlovac, da tamo na njihovoj gimnaziji prosljedi nauke. U Karlovcu je Dobrila ostao nekoliko godina sve dok nije svršio gimnazijske nauke. Tamo se je zadio hrvatskom narodnom idejom, čiji je najvatreniji pobornik i apostol postao kasnije u Istri.

Da bi pripravio ovu pokrajinu za ujedinjenje s Hrvatskom, Dalmacijom i Slovenijom, u jedno autonomno jugoslavensko kraljevstvo, pod habsburškom dinastijom, on je nastojao da proširi među istarskim Hrvatima kulturu, koja bi ih učinila ravnima talijanskom življu u Istri... Narodna borba u Istri, koju je započeo biskup Dobrila traje i trajat će još dugo, uslijed pomoći koju austrijska vlast pruža Hrvatima (11), pa će dolaziti do sve žešćih sukoba, no na koncu će ipak pobijediti talijanska kultura i civilizacija — tvrdi u tom opisu De Franceschi.

Biskup Dobrila da bi to zapriječio (nastavlja dalje De Franceschi) preporučivao je Hrvatima u svojim pastirskim poslanicama, da čuvaju ne samo svoj materinji jezik, nego i nošnje i narodne običaje i da što manje odlaze u gradove i da se ne družu s Talijanima koji da bi ih mogli iskvartiti. Izgradio bi svakog seljaka, koji bi pozdravljao riječima »Bon giorno ili bona sera«, kako su neki običavali.

Na svom posjedu u Molinderiu gajio je razne ljekovite trave čije je sjeme uz minimalnu naplatu dijelio hrvatskim seljacima. Kad je jednoga dana došao k njemu neki seljak, odjeven na gradsku, biskup ga je otkrio riječima: »U tom odijelu ne prepoznajem u tebi Hrvata.«

Kad je 1875 premješten za biskupa tršćansko-koparskoga predložio je da se od prihoda porečko-puljske biskupije osnuje konvikt za hrvatske djake koji se žele posvetiti svećeničkom staležu. Budući da mu to nije uspjelo osnovao je kasnije sam vlastitim sredstvima uz pripomoć nekih tršćanskih katolika u Trstu jedan takav konvikt iz koga je htio da bude isključen svaki djak, koji je bio talijanske narodnosti.

Na saborskom zasjedanju 1863, kada se raspravljao zakon o općinama, biskup Dobrila i njegovi drugovi biskup Vitezić i kanonik Feretić svim su silama nastojali — čak i protiv želje vlade — da bi i svećeničima, koji su bili u općinskim odborima bilo dozvoljeno, da zauzmu pojedina općinska mjesta, pa da budu izabrani i načelnicima. Na to je Dobrila i njegove drugove poticala činjenica što Hrvati u Istri nijesu do tada imali svoje inteligencije, koja bi bila mogla stati na čelo općinama. Svi hrvatski saborski zastupnici, pa i neki talijanski, zagovarali su Dobrila prijedlog, ali je on ipak bio odbijen. Dobrila je predložio da se poimence glasuje, kako bi svijet znao tko je protiv tog njegovog pravednog (kako reče) prijedloga. Ja, kao saborski tajnik (piše De Franceschi) počeo sam poimence čitati članove sabora, koji su odgovarali sa: »escludo« ili »non escludo«. Kad sam pročitao ime tršćanskoga biskupa Legata, on je gromko odgovorio: »escludo«, našto je galerija stala klicati »bravo«. Dobrila je sav pozelenio od ljutine. Njegov prijedlog dobio je 6 glasova. (Svršit će se)

Društvene vijesti

SEMESTRALNA SKUPŠTINA

ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA
Zagreb. — 23 listopada o. g. održava se u društvenim prostorijama semestralna skupština, o čemu se ovim putem obavještavaju članovi Istarskog akademskog kluba u Zagrebu. Početak u 20 sati.

IZ OMLADINSKE SEKCIJE DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

Zagreb — U subotu 14 o. mj. održat će Omladinska sekcija svoje redovite usmene novine. Nastavit će se sa početnim ciklusom predavanja. Umoljavaju se članovi i ostali Istrani da prisustvuju u što većem broju.

SKUPŠTINA OMLADINSKE SEKCIJE

Zagreb — U nedjelju 22 listopada 1939 u 10 sati u jutro održat će Omladinska sekcija u društvenim prostorijama svoju redovitu godišnju skupštinu sa slijedećim dnevnim redom: 1) Pozdrav pročelnika; 2) Biranje zapisničara i dva ovjervitelja; 3) Izvještaj tajnika; 4) Izvještaj blagajnika; 5) Izvještaj knjižničara; 6) Izvještaj nadzornog odbora i odriješnica starom odboru; 7) Biranje novog odbora; 8) Slučajnosti. — Umoljavaju se članovi da bezuvjetno skupštini prisustvuju.

Izvanredna skupština »Istre« u Osijeku.
Osijek. Za 15. listopada o. g. sazvana je izvanredna glavna skupština društva »Istre« u Osijeku sa slijedećim dnevnim redom: 1. Izmjena društvenih pravila i 2. izbor novog upravnog i nadzornog odbora.

Skupština će se održati u društvenim prostorijama, pa se članovi pozivaju da u što većem broju istoj prisustvuju.

Idrijski krožek u Ljubljani

Kljub negotovim časom, ki pretresajo zivce vsem ljudem, so Idrijski začeli svojo jesensko sezono in tako pokazali, da nameravajo nadaljevati s svojim delom. Ravno družabno življenje in sestanki naj preženejo moro, ki tlači ljudi. Idrijski to znajo. Na svojem sestanku 30. septembra so se spomnili vseh važnejših dogodkov, ki so se dogodili med idrijsko družino in se z lepim predavanjem o idrijskih hribih in planinstvu v dolini, ki ga je imel g. L. Božič, spomnili tudi svojega domačega kraja. Sveda ni manjkalo niti pristnih idrijskih žlikrofov z bakalco.

Središče večera pa je bila 81-letnica idrijskega rojaka g. Franca Kosa, katere mu so vsi navzoči napili in častitali. Jubilar je nato pripovedoval šaljive dogodke iz svojega dolgega življenja in zapel kot stari in odlični pevec-tenorist več starijih in pristnih idrijskih narodnih pesmi. Se mnoga leta!

Krožek sporoča vsem rojakom in prijateljcem, da bodo redni in neobvezni družabni sestanki ob sobotah v gostilni idrijskega rojaka Vidmarja na trgu sv. Jakoba št. 5. Na razpolago bodo tedaj tudi prisotni žlikrofi. Vse življenje Idrijsčanov naj se osredotoči v novi lokal, kjer bodo rojakom na razpolago vse informacije o delu in življenju idrijske družine. — i.

VIJESTI IZ DOMOVINE

Pripomoći porodicama obvezanika

Zagreb — Izašla je Uredba koja regulira pomoći vojnih obveznika. Za par dana počeo će se dijeliti pomoći obiteljima siromašnih vojnih obveznika. Kod svakoga sreskoga suda obrazovao će se u tu svrhu jedna komisija, koja će se sastojati od sreskoga suca, jednog poreskog činovnika i jednog privatnog lica iz dotičnoga sresa. Sve općine morat će u roku od 48 sati dostaviti spiskove obitelji čiji su hranitelji na vojnoj dužnosti i predati nebiljegovane molbe dotičnih obitelji. U daljnjih 48 sati imaju sve molbe biti riješene. Novac, koga obitelji prema uredbi imaju dobiti, dostavljat će im se preko pošte izravno na ruke. Kako je mnogo naših Istrana, koji su stekli jugoslavensko državljanstvo pozvano na vojnu vježbu, to će njihove obitelji primiti ovu pomoć. Žene pozvanih obveznika imaju se za tu pomoć obratiti na onu općinu, koja im je dala zavičajnost.

JADRANSKI DAN

Zagreb — Povodom obljetnice 31. listopada, kada su prije 21 godinu na bivšem austro-ugarskim ratnim brodovima u Puli, Šibeniku i Kotoru izvijene hrvatske zastave bit će taj dan svečano proslavljen. Istarski hrvatski mornari, uzeli su — kako je poznato — onih dana u Puli kod te akcije živog učešća. Inicijativu za ovogodišnju proslavu Jadranskog dana uzela je na sebe »Jadranska straža« a u Zagrebu napose i novoosnovano društvo »Janko Vuković-Podkapelski«, u kom je učlanjeno i mnogo bivših mornara iz Istre.

Odio za istanska pitanja pri Bansknoj vlasti u Zagrebu

Zagreb — Ovih dana održane su u Sušaku, Rabu i Senju konferencije privrednika, na kojima je traženo da se pri Bansknoj vlasti osnuje poseban otkup za pomoćstvo. Izgleda da će do toga doći, čime će biti udovoljeno jednoj gorućoj potrebi našega Primorja.

Tim povodom pokrenuta je i među Istranima akcija da se osnuje ako već ne poseban otkup, a ono barem jedna referada, koja će voditi brigu o problemima hrvatske emigracije iz Istre, koja je na teritoriju Banovine Hrvatske veoma brojna, a krv je krvi hrvatskoga naroda, pa valja da Banovina svakako i o njoj i njezinim potrebama povede računa.

Ubio se zbog bolesti

Ljubljana. Ovdje je na 4 o. mj. uveče izvršio hicem u glavu samoubojstvo bivši ravnatelj ljubljanskog poštanskog ravnateljstva dr. Anton Vagaja. On je bio 58 godina star, a svojedobno je službovao u Trstu, dok mu je kasnije bila povjerena organizacija ljubljanskog ravnateljstva pošte i telegrafa.

»Istra« će u buduće izlaziti svake srijede

Do sada je »Istra« izlazila svakog četvrtka, a otpremala se poštom u petak ujutro. Kako se mnogi pretpatnici tuže, da je dobiju istom u ponedjeljak, budući da je pošta u nedjelju ne dostavlja, to smo odlučili da redakciju u buduće zaključimo u utorak na večer tako da bi se list u srijedu štampao, a u četvrtak otpremio na poštu. Na taj način dobit će naši čitatelji list najkasnije u subotu.

Pojedina društva i dopisnike molimo da nam materijal, koji žele da dodje na vrijeme u list dostave najkasnije do utorka uveče.

TRGOVAČKI PREGOVORI S ITALIJOM

Zagreb. — U posljednjem smo broju donijeli vijest o sastanku jugoslavensko-talijanskog privrednog odbora. Ta se vijest sada potvrđuje. Već ovaj tjedan dolazi u Beograd generalni direktor odjeljenja za vanjsku trgovinu u talijanskom ministarstvu za devizne poslove g. Masi. Na sastanku će biti pretresena mnoga pitanja, koja se odnose na trgovački promet Jugoslavije i Italije. Uredit će se pitanje izvoza naše pšenice u Italiju. Mi bi imali da izvezemo u Italiju 1 mil. kvintala pšenice. Kukuruz bi trebali izvesti u vrijednosti od 25 mil. lira. S naše strane nema tom izvozu nikakvih poteškoća, jer mi za robu uvezenu iz Italije dugujemo Italiji oko 140 mil. dinara, pa bi izvozom pšenice i kukuruza taj dug bio izravan.

IZVOZ VIŠANJA U ITALIJU

Split — Trgovačko-industrijska komora u Splitu primila je od trgovinskog atašea kod Jugoslavenskog poslanstva u Rimu pismo, kojim joj javlja da je talijansko ministarstvo za promet i devize odobrilo kontingent naših višanja u iznosu od 100.000 lira.

Visok jubilej našega rojaka

Dne 7. oktobra je stopil v svoje 94. leto starosti naš rojak Fran Kavčič, nadučitelj v pokoji. Rodil se je 7. oktobra 1846. v Ledinah nad Idrijo, šolal pa v Idriji, kjer je obiskoval in dovršil enoletni učiteljski tečaj. Ta stara učiteljska šola je bila v Idriji v letih od 1852 do 1866. Naš jubilar je poučeval po raznih krajih polnih 40 let. Zadnje službeno mesto mu je bilo v Dev. M. v Polju, kjer živi že od leta 1893. in kjer je stopil 1.1910 v. pokoi. Svoj zasluženi pokoj uživa v D. M. v Polju in je pri številnih letih še vedno svežega in prožnega duha, telesno pa tako čil, da še vedno hodi in gospodari na svojem vrtu. Starega nadučitelja pozna vsa okolica kot marljivega in značajnega moža. Bil je vedno zvest sin slovenskega naroda in priden delavec v narodnih društvih. Starosti slov. učiteljev prav iskreno in toplo čestitamo k lepemu jubileju vsi rojaki z željo, da bi svoje starostovanje obdržal še mnogo let.

Naši pokojnici

Tragična smrt vrliga Idrijsčana. V Karlovcu so 29. septembra pokopali 49 letnega Ivana Braitenbergerja, narednika-vodnika I. stopnje. Pokojni Ivan se je rodil 3. junija 1890 v Idriji. Njegov oče je bil rudar, a se je bavil tudi z mizarstvom ter se je tudi njegov sin izučil te obrti. Pozneje je bil Ivan sprejet v rudarsko službo in je delal v rudniku do leta 1911, ko je šel služiti vojake v Ljubljano k 17. pešpolku. V začetku svetovne vojne je bil v Galiciji ranjen, vnovič pa je šel na fronto leta 1915. in je rrišel kot štabni narednik proti koncu svetovne vojne v italijansko vojno ujetništvo. Ko se je vrnil, je stopil v našo vojsko ter se udeležil osvobodilnih bojev na Koroškem in v Prekomurju. V Karlovcu je služboval pri vojnem okrožju od leta 1925 ter dosegel čin narednika-vodnika I. stopnje. Nedavno je bil obveščen, da bo s 1. oktobrom upokojen in ga je vest o prezgodnji upokojitvi tako potrla, da si je vzel življenje. Bil je dober in skrben družinski oče, iskren prijatelj, vester in marljiv v službi ter je uživao vsepovsod velike simpatije, katere je dokazala tudi velika udeležba pri njegovem z vojaškimi častmi opravljenem pogrebu. Ganljivo sta se od pokojnika ob grobu poslovila v imenu oficirjev kapetan I. razreda g. Milič, v imenu podoficirjev pa narednik-vodnik g. Tomac. Pokojnik je zapustil soprogo, ki je Karlovčanka, ter dve hčerki v starosti 12 in 14 let. Ivanu Braitenbergerju blag spomin, družini in sorodnikom pa iskreno sožalje.

Sožalju se pridružujejo tudi ostali idrijski rojaki in prijatelji. — e.

UMRLI V AMERIKI

— V bolnišnici v Warrensvillu je 5. t. m. umrl Anton Gerbec, star 68 let in doma od Ročinja pri Gorici. V Ameriki je bil 48 let in tu zapuša sina. Svoječasno je vodil trgovino, prej pa gostilno.

— Po dolgi bolezni je v Glenville bolnišnici preminula komaj 14 letna mladenka Frances Stopar živeča na Chicaw Ave. Zapuša starše; očeta Franka, doma iz Lokve pri Divači, mater Frances, doma iz vasi Žeje fara Slavinja, brata, strica in teto. Pokojna je bila rojena v Clevelandu. Pokopana je bila iz cerkve sv. Kristine.

LJUBLJANSKA »ISTRA«

Društvo »Istra« u Ljubljani priredjuje u subotu 14. oktobra sa početkom u 8 sati naveče već tradicionalnu istarsku zabavu, koja će se održavati u sali Sokola III u Ljubljani.

Na zabavi sudjelovat će istarska narodna muzika sa klarinom, trombonom, bajsom i vijolinom. Ona će nam zasvirati sve naše stare istarske plesove kac: kolo, balun, mafirinu, mazurku, šete paši i druge. Prisutne će biti i mnogobrojne narodne nošnje u kojima će naši mladji izvesti zajedničke tačke.

Pozivljemo sve Istrane u Ljubljani pa i one van nje da dodju na zabavu u što većem broju. Ulaz će biti bez ulaznine; svaki će samo priležiti po svojoj moći za pokriće troškova.

KULTURNA KRONIKA

AFIRMACIJA F. DELAKA

Zagreb — Naš zemljak Ferdo Delak, proslavljeni režiser, koji je angažiran u zagrebačkom narodnom kazalištu, prošlog se je tjedna ponovno solidno afirmirao režijom Pirandellovog djela »Henrik IV«. Cjelokupna mu je zagrebačka kritika priznala, da zna što je scensko i glumačko stvaranje, da zna dati predstavi svoj biljeg, provesti konzekventno svoju zamisao i izvući iz interpretata maksimum produktivnosti. Kritika je, pravom, prigovorila jednome glumcu, koji je nastupio u maski poznatog uglednog književnika iz Istre.

KULTURNO POROČILO

1. Izšle so poezije S. Gregorčiča v žepni obliki. Akademski založba v Ljubljani je izdala te dni napovedano izdajo pesmi Simonu Gregorčiču v zmanjšani žepni obliki. S tem je ne samo ugodila skriti želji marsikaterega častilca našega goriškega slavčka, ampak je tudi pokazala kako zelo je pesnik med našim narodom priljubljen in domač, saj je izdala to miniaturno zbirko neposredno za zbirko našega največjega pesnika Prešerna. Oblika pesmi je zelo lepa, majhna v obliki žepnega koledarčka ter je vezana v krasno usnje različnih barv kakor si kdo želi, dočim je papir izredno dober; namenjen je pač najširši uporabi. Pesmi je izbral in je imel skrb za njih

besedilo prof. Avgust Pirjevec, kar je najboljšo jamstvo za vsebino zbirke. V zbirki pa je tudi več risb, ki jih je izvršil Miroslav Oražem. Cena zbirki je samo 20 dinarjev, kar je izredno malo če se pomisli, da vsebuje ta zbirka isto toliko pesmi kot ostale dosedanje, ki so pa nerazmerno dražje. Zbirka vsebuje poleg tega nekaj doslej še neobjavljenih pesmic. Naroča se pri Akademski Založbi v Ljubljani, Šelenburgova ulica.

2. Kritiko Grudnov zbirke »Dvanajstura« je napisal Lino Legiša v 7 številki revije »Dejanje«. Kritiki je obdelal ves Grudnov razvoj od početka do danes ter opredeljuje ves pesnikov razvoj do danes, ko je dosegel svoj višek v tej novi zbirki. Med drugim pravi kritik o tej zbirki: »Njegova ljubezenska pesem je zdaj tako prisrčna in topla, da jo moraš sprejeti, kakor moraš večino socialnih in tistih, ki jih je rodila muka ob pogledu na današnji položaj človeštva. Tukaj je resnična vrednost Grudnov zbirke.« Do sedaj so skoro vse pomembne slovenske literarne revije posvetile tej Grudnovi zbirki obširne kritike in analize ter brez izjeme povdarjale veliko umetniško vrednost nove zbirke.

3. Sedmakovo delo roman »Kaplan Martin Čedermac«, ki je zbudilo v vsej javnosti toliko zanimanja in ugodne kritike, saj se splošno smatra za eno najboljših literarnih del te vrste in sploh v zadnjih letih, je tudi izven naših meja imelo precejšen

odmev. Tako ga nameravajo prevesti v srbsčino in tudi v nekatere druge jezike, zlasti pa se zanimajo za to delo Slovaki. To je vsekakor veliko priznanje našemu pisatelju, ki je položil v to delo res vso svojo dušo tako, da vsakega, tudi one, ki jim vsi dogodki niso tako blizu, prevzame. Vsi zunanji in notranji spori, ki jih preživlja kaplan na naši skrajni mrtvi straži, so tako pristni in polni težke resnice, da lahko primerjamo delo s Hlapcem Jernejem. Našim rojakom to pesem našega trpljenja ponovno najtopleje priporočamo. Dobi se pri Slovenski Matici v Ljubljani. Knjiga bo kmalu pošla.

4. Zanimiva polemika o Simonu Gregorčiču in dr. Tumi se je razvila med revijami »Dejanje« in »Sodobnostjo«. O začetku te polemike smo že prvotno na kratko poročali in to, ko je dal zanjo povod Breclj Anton v »Dejanju«, kjer je pod naslovom »Pesnik Simon Gregorčič v dr. Tumovi luči« pobijal neke odstavke iz knjige dr. Tumovih spominov, kjer govori o pesniku S. Gregorčiču. V knjigi so bili namreč objavljeni neki podatki iz pesnikovega življenja, ki bi po mnenju Breclja lahko vrgli čudno luč na pesnika, zlasti trditev, da je imel Gregorčič nezakonskega in poleg tega še slaboumnega otroka, ki da je živel v Gradišču. Na članek v »Dejanju« je precej obširno odgovoril urednik dr. Tumovih Spominov Dušan Kermauer v reviji »Sodobnost«, kjer ta odgovor še sedaj objavlja, je pa sedaj že šel iz okvira pravega odgovora na samo zadevo, ki se tiče Gregorčiča, ter se nadaljuje z opisom goriške družbe, kateri naj bi spadal Breclj in sploh z opisom političnega položaja na Goriškem v tistem času. Članek je vsled tega zelo zanimiv in prinaša z ene strani pogled na takratne razmere na Goriškem. Pisec je v začetku svojega članka jasno obrazložil, kako je prišla v dr. Tumove spomine za-

deva glede Gregorčičevega nezakonskega otroka z Gradišča, ki je sedaj popolnoma razčiščen tako, da je dano pesniku popolno zadoščenje. O ostalem delu članka, ki je začel izhajati pod naslovom »Legenda o Simonu Gregorčiču in legenda o Henriku Tumi«, a se nadaljuje samo pod naslovom »Legenda o Henriku Tumi«, se bomo na kratko še povrnili, ko bo polemika zaključena.

HRVATSKA REVIIJA

Izašao je iz štampe 10. — listopadski — broj »Hrvatske Revije«, tog najboljeg i najvažnijeg hrvatskog književnog lista, koji izlazi uz pomoć Matice Hrvatske. Za nas je od interesa prilog, koji je dodan tom broju. To je geografska karta Dra. Zvonimira Dugačkog »Geografski rasporedjaj Hrvata«.

Karta u veličini 63:62 cm, štampana je u 6 boja s označenim granicama Banovine Hrvatske. Na glavnoj karti prikazani su Hrvati u Jugoslaviji, a na sporednim karticama Hrvati u Italiji (u Istri i Zadru), Njemačkoj, Mađarskoj i Rumunjskoj. Na polednjim karte štampam je stručni komentar, te najvažniji statistički podaci. Karta je radjena tzv. metodom točaka, tako da je svakih 1000 stanovnika prikazano krugom određene boje. Odnos Hrvata i Talijana u Istri vjerno je prikazan i to je što nas na karti veseli. Karta se može dobiti i posebno uz cijenu od 15 dinara. Naručuje se u upravi »Hrvatske Revije« (Zagreb, Matičina ulica 2) a dobiva se i u knjižarama.

Jesam li poslao pretplatu?